

Desenvolupament personal i inserció laboral*

**Ana Montoro, Jordi Foix,
Daniel Jover i Celina Whitaker**

Ana Montoro (AIRES)

Intentaré ser ràpida i bastant senzilla a l'hora d'explicar què és AIRES. AIRES és l'associació de les empreses d'inserció de Catalunya; es crea l'any 95, quan una sèrie d'entitats socials entenen que, d'alguna manera, cal posar en marxa una associació específica que treballi per i per a la inserció. AIRES com a tal es crea l'any 2000 amb aquest nom i té

per únic objectiu constituir una única xarxa associativa de les empreses d'inserció a Catalunya. És una organització de segon nivell, que facilita el desenvolupament propi a totes les entitats i empreses associades, tant les grans com les petites.

AIRES neix amb la voluntat de ser una associació líder en projectes propis i capacitada per emprendre projectes experimentals. Actualment integra 38

empreses i entitats sense ànim de lucre, que lluiten contra la pobresa i l'exclusió social, amb el convenciment que la principal eina per defensar la inserció sociolaboral és el treball, el contracte laboral per a les persones que es troben excloses socialment. Són empreses d'inserció, és a dir, organitzacions socials que desenvolupen activitats productives amb funcionament empresarial, que tenen com a únic objectiu la inserció laboral de les persones en risc d'exclusió, com poden ser els joves amb dificultats, els aturats de llarga durada, les persones de més de 45 anys, les persones amb addiccions o privades de llibertat, etc. Els trets que defineixen les empreses d'inserció són el seu objectiu social, el col·lectiu amb què treballen i el compromís de realitzar un acompanyament personalitzat a totes les persones ateses en cada una de les empreses d'AIRES a través dels diferents itineraris d'inserció.

Són empreses productives, de béns i serveis, amb treballs i activitats respectuoses i sostenibles per a les persones i el medi ambient. Els objectius d'AIRES són, d'una banda, exercir la representativitat de les empreses d'inserció, assegurar la seva presència social, econòmica i laboral davant les administracions públiques i també davant de la societat en general. D'altra banda, també des d'AIRES s'exigeix un marc legal i fiscal de la inserció social i laboral amb el desenvolupament integral de la Llei 27/2002, del 20 de desembre, sobre mesures legislatives per regular les empreses d'inserció sociolaboral. AIRES busca que les empreses i entitats

Les empreses d'inserció són organitzacions socials que tenen com a únic objectiu la inserció laboral de les persones en risc d'exclusió.
(Ana Montoro)

associades assumeixin un model d'empresa autosuficient basat en sistemes de qualitat i tecnologia avançada, i reclama que es faci un ús raonable dels recursos socials compensatoris com ara l'estalvi que es genera a la societat i els costos afegits dels contractes d'inserció. En aquest moment, s'ha fet un estudi i se sap que, amb les empreses d'inserció, l'administració pública s'estalvia 12.540 euros per treballador i any. Realment, des d'AIRES, crec que el més important

que hauriem de transmetre és que, des del moment que s'aprova aquesta llei d'empreses d'inserció –estem parlant del 2002–, encara estem esperant que es desplegui i es desenvolupin les mesures de foment i que, a més, la societat en general vegi les empreses d'inserció com un bon instrument per treballar a favor de l'exclusió i la igualtat dels ciutadans. Crec que també és un bon moment perquè la societat se'n faci còmplice, ja no solament d'AIRES, sinó de les empreses que estem treballant per aquest camí i per intentar arribar a assolir aquest objectiu.

Jordi Foix (Els Tres Turons)

La pràctica de la Fundació Tres Turons es remunta a fa 20 anys, i consisteix a desenvolupar itineraris d'inserció social i laboral de persones, homes i dones, amb especials dificultats de salut mental. Estem integrats a AIRES, que és la federació que ha presentat la companya a través de les empreses d'inserció que tenim desenvolupades i també de la Coordinadora Catalana d'Em-

preses d'Inserció, que és l'altra xarxa germana que existeix a Catalunya i que agrupa el conjunt d'entitats que hi ha al nostre territori. Per ser breu i concís, em limitaré a llegir les quatre línies que tinc escrites i això permetrà que la intervenció sigui més lligada i harmònica.

Les següents línies constitueixen una breu reflexió sobre com les empreses d'inserció poden ser molt útils per a l'acompanyament individual d'inserció, per trencar tendències a la marginació que, de vegades, es neguen des dels propis serveis socio-sanitaris a l'hora de prendre col·lectius de persones amb especials dificultats com ara, aquelles que pateixen malalties mentals greus, com és el cas de la Fundació Tres Turons.

Per desenvolupar el sentit que tenen i el lloc que, pensem, han d'ocupar socialment, les anomenades empreses d'inserció hem de reflexionar entorn de les característiques del subjecte social pel qual sorgeixen aquests projectes. Els col·lectius de persones avui anomenats més fràgils, especialment vulnerables, ha estat històricament, i encara és així, especialment invisibilitzat. Des dels pensadors, sociòlegs i economistes de l'esquerra clàssica (o no tant), el sector subjectivament no productiu, incòmode i difícilment classificable ha quedat reduïts al que ara s'anomenen col·lectius socialment exclosos. Del pensament tradicional han estat abocats a ser simplement subjectes de la caritat i, en els dos casos, comunament a ser subjectes d'estadística.

De vegades, es prefereix no veure que, darrere un número estadístic en un informe anual dels que s'acostumen

a fer avui dia, hi ha una persona concreta, amb noms i cognoms, amb una biografia al darrere i amb una vida per endavant que pot anar en un sentit o en un altre en funció d'aquesta intervenció que es pugui fer i les eines que la societat posi al seu abast. És un sector de ciutadans i ciutadanes que sovint només es visibilitzen quan alteren l'anomenat ordre públic, afectats per

toxicomanies, persones que pateixen malalties mentals especialment greus, presos, sense sostre, només visibles quan, per qualsevol raó, afecten la normalitat quotidiana d'un barri o un poble.

Són col·lectius normalment atrapats en la soledat, l'estigma, els estereotips i els prejudicis socials. I, en canvi, d'alguna manera, la seva presència és el reflex més objectiu d'una comunitat social. El valor ètic, la moralitat i la salut mental col·lectiva d'una societat es pot mesurar precisament per la manera com aquesta tracta els seus membres més fràgils, diferents, estranys: si és capaç d'acollir-los com a subjectes de dret o bé els expulsa a les diferents perifèries del sistema. Normalment quan ens trobem davant d'una persona que pateix alguna d'aquestes situacions, sovint s'oblida que estem davant d'un subjecte de drets. Difícilment podem parlar de deures quan els drets no estan reconeguts amb normalitat. D'un ciutadà o una ciutadana que, per un seguit de situacions i d'actes personals, socials i econòmics, s'ha vist abocada a una situació de soledat, patiment, d'atur de llarga durada i a un procés que va de la fragilitat i la vulnerabilitat a la mar-

**Encara esperem que
la llei d'empreses
d'inserció, aprovada
el 2002, es desplegui.
(Ana Montoro)**

ginació i pobresa i a l'exclusió social.

El sociòleg francès Robert Castel se serveix del concepte de vulnerabilitat per designar el que ell diu un refredament del vincle social, el qual precedeix a la seva ruptura. Significa la precarietat en l'ocupació i, en l'ordre de la sociabilitat, una fragilitat dels suports proporcionats per la família i l'entorn familiar quan dispensen el que es podria designar com una protecció pròxima. En la mesura que es fa més gran aquesta zona de vulnerabilitat, més creix també el risc de ruptura que condueix a la zona de destrucció.

Per respondre a aquesta zona de vulnerabilitat, ja fa uns anys que van sorgir al nostre país diferents experiències d'iniciativa social per promoure processos d'inserció social pel treball que, amb el temps, han creat el que anomenem empreses d'inserció. En principi, és una experiència històrica iniciada per grups de recuperadors i, progressivament, aquestes experiències s'han desenvolupat en altres àmbits. Una característica comuna a bona part dels projectes és que són experiències de creació de treball des del territori, i que faciliten l'acompanyament a la inserció sociolaboral. Apareixen com a propostes d'economia solidària, necessàriament comunitàries, i no es poden entendre només com a entitats paliatives, com de vegades se les anomena, sinó com a propostes proactives. L'objectiu principal és fer operatiu un dret de ciutadania, el dret al treball, reconegut formalment però negat en la pràctica, sobretot als col·lectius de persones més vulnerables.

Aquesta pràctica només és possible

des de la cooperació entre les mateixes entitats sense afany de lucre, entre les entitats i les xarxes associatives comunitàries, mitjançant el suport i el reconeixement necessaris per part de les administracions públiques i el mercat ordinari. La relació comunitària és l'única manera d'anar trencant des de la pedagogia social activa tots aquells elements que fomenten el rebuig i alimenten l'estigma i la por i que, avui dia, reflecteixen sovint les respostes socials de caràcter exclouent. Entenem

que aquesta és una responsabilitat ètica i política del conjunt d'agents socials. Les administracions públiques tenen la responsabilitat política de facilitar el desenvolupament d'aquest àmbit, amb el convenciment de la seva rendibilitat, no tan sols i principalment social, sinó també econòmica. Per això, cal un suport específic: desenvolupament i aplicació rigorosa de les clàusules socials per part de les administracions. Cal que l'Administració reconegui les empreses d'inserció. En aquest sentit, és fonamental desplegar la llei catalana d'empreses d'inserció, aprovada el 20 de desembre de 2002 i encara sense desenvolupar. Cal també afavorir la confluència entre les diferents xarxes que han optat des de la confiança i el reconeixement del valor social dels col·lectius més febles per aprofundir en les diferents experiències d'economia social i sobirana. La nostra experiència pràctica ens demostra que la persona que ha aconseguit sortir d'una situació d'expulsió social, que ha assolit un nivell satisfactori d'autonomia social i qualitat de vida, utilitza menys, o fa un

Els col·lectius de persones avui anomenats més fràgils ha estat històricament, i encara ho és, especialment invisibilitzat. (Jordi Foix)

ús més racional, dels serveis socials i sanitaris. D'aquesta realitat, se'n beneficia no tan sols la persona concreta, sinó tot el seu entorn afectiu més proper i per extensió el conjunt de la societat.

Daniel Jover (Equip Promocions)

Em dic Daniel Jover, de l'equip Promocions, i faré algunes reflexions sobre la inserció sociolaboral. Vol-dria compartir amb vosaltres tres elements bàsics.

Un és que la manera més directa d'arribar a la veritat sempre són els contes, les paràboles, la poesia. Donaré un exemple de com totes les cultures i religions poden entendre d'una manera metafòrica i clara la veritat que amaga aquesta paràbola. Hi ha tres coses que no tornen mai enrere: la paraula dita, la fletxa llançada i l'oportunitat perduda. Les polítiques d'inserció sociolaboral han d'ajudar perquè la igualtat d'oportunitats sigui per a totes i cadascuna de les persones. Llavors, intentarem plasmar que hi ha uns programes de formació i d'inserció que contribueixen a legitimar les desigualtats, i hi ha altres pràctiques de formació i inserció que busquen transformar les causes que provoquen l'exclusió.

Perquè un dels problemes de la nostra època és que es tergiversen i es manipulen les paraules. Les paraules es poden convertir en fòssils, en font de malentesos, tots podem usar les paraules "inserció", "formació" i, malgrat això, servir per encobrir pràctiques de desigualtat o pràctiques d'innovació. Llavors, un d'aquests sistemes és incorpo-

rar la reflexió crítica sobre el que fem i d'on vénen els malentesos i la causa d'aquests desajustaments.

Una primera reflexió és, doncs, que les polítiques d'inserció no han de legitimar mai les noves desigualtats, sinó complementar i perfeccionar les polítiques d'integració. Les polítiques d'integració són, per naturalesa, universals, públiques, gratuïtes i han d'estar al servei de tota la ciutadania.

En els últims 25 anys hem presenciats com s'ha enfonsat tota l'estructura de protecció social, de drets vincu-

lats al treball assalariat; l'objectiu de la plena ocupació amb drets s'ha anat enfonsant i s'està convertint en precarietat, treball eventual, discontinuïtats, amb una conseqüència cultural molt important, que és generar molta inseguretat. Hi ha treball precari, treball discontinu, amb inseguretat, amb por, amb la qual cosa la força que havien tingut tradicionalment els moviments dels treballadors està dissipada ja que, avui dia, aquells es troben esquarterats, dividits, atomitzats. De fet, el model cultural de moltíssimes persones que són treballadores, que són assalariades, no s'identifica com a classe treballadora, sinó com a professional, com a treballador autònom, amb la qual cosa hi ha una ruptura amb els valors culturals, amb els valors ètics de quin tipus de societat volem forjar a través del treball. Llavors, estem assistint a l'enfonsament d'una societat que girava a l'entorn del treball com a eina de transformació, del treball com a sentit de pertinença i factor de relació, tot això s'està substituint

***De vegades, es
prefereix no veure
que, darrere un
número estadístic,
hi ha una persona
concreta, amb una
biografia al darrere
i una vida per
endavant.
(Jordi Foix)***

per una atomització fragmentada de treball a temps parcial, torns, globalitzat, deslocalització, etc. I dintre d'aquesta perspectiva, les polítiques d'integració entren en qüestió i van sent substituïdes progressivament per polítiques d'inserció que, si no tenen una perspectiva crítica, contribueixen a legitimar aquestes noves desigualtats econòmiques, socials i culturals. D'aquí ve una concepció perversa del principi de discriminació positiva: per tal d'accedir a determinats recursos, a determinats programes, es prioritzen unes característiques que, si són justes i necessàries en un moment, quan es fan mecàniques, quan es fan burocràtiques, en realitat estan estigmatitzant, estan etiquetant la discriminació de moltes persones. Llavors, jo volia donar un toc d'atenció: hem d'estar atents i crítics enfront de l'ús impropï de les polítiques d'inserció que encobreixen i legitimen aquest tipus de desigualtats.

Quins són alguns criteris comuns per a unes polítiques d'inserció transformadores i innovadores? Primer, superar el maniqueisme i la visió reductora. Les visions reductores són el contrari de la visió holística, la visió global, integral, de totes les persones, de la interrelació que hi ha entre els aspectes socioculturals i la naturalesa política de la inserció. Per tant, un primer plantejament és identificar la interrelació existent en els àmbits laborals amb els àmbits culturals, la perspectiva de gènere i els aspectes professionals. És el que denominem l'ecosistema sociolaboral. L'ocupació no és un factor aliè, l'ocupació es dona en un context històric

***Les polítiques d'inserció no han de legitimar mai les noves desigualtats, sinó complementar i perfeccionar les polítiques d'integració.
(Daniel Jover)***

mediatitzat per diferents interessos i l'ecosistema sociolaboral ens permetria veure l'equilibri fràgil existent entre els diferents factors. Per posar només un exemple, quan es planteja el tema dels horaris de treball s'ignora que les persones no solament som productores, no solament som addictes al treball per obtenir uns salaris, sinó que també som éssers relacionals, éssers convencionals, éssers amorosos, que també hem de compartir responsabilitats amb els fills, amb les famílies, amb gent gran, amb gent malalta. Si el treball imposa la seva tirania en el temps, quin temps queda per a la vida? Què queda de temps per a l'amor? Què queda de temps per als fills, per a la família, etc.?

Segon criteri de bona pràctica: les accions de formació i d'orientació han d'estar vinculades amb les realitats de l'entorn econòmic i de l'entorn comunitari, han d'estar fixats al territori, perquè només des del territori es poden generar economies d'escala, de sinergia, etc. Les empreses d'economia social, les empreses cooperatives, no es deslocalitzen tan fàcilment perquè prioritzen les persones sobre el capital i estan arrelades. I lògicament han de tenir en compte també les necessitats del mercat de treball realment existents, perquè no vivim en bombolles aïllades, però cal tenir en compte els aspectes socioculturals i la realitat empresarial amb la del mercat de treball.

Tercera perspectiva: el concepte de responsabilitat social de les empreses pot ser també un altre concepte pervers que serveixi per encobrir pràctiques

insolidàries o ineficients en el terreny ambiental. Però, no obstant això, la naturalesa crítica del concepte de responsabilitat social d'empreses la podem comprovar quan plantegen polítiques de formació d'acompanyament i d'inserció perquè treballin conjuntament el teixit socioeconòmic d'economia social solidària amb programes d'inserció. Molts d'aquests programes estan en carrils que no tenen sortida, perquè no hi ha passarel·les amb el món empresarial. I és un acte de responsabilitat social no crear expectatives falses.

Quarta realitat: evitem paternalismes. Igual que Paulo Freire deia que ningú no educa ningú, ningú no s'educa sol, plegats ens eduquem mediatitzats pel món, també hem de dir que ningú no insereix ningú, ningú s'inserix sol, plegats ens inserim mediatitzats pels nostres contextos històrics, pels nostres contextos socials i econòmics. Des d'estructures sòlides i des de serveis solvents. L'exigència de la qualitat sempre és paral·lela a l'exigència del sentit crític.

I després, l'últim punt era la necessitat de coherència, de compromís professional i humà per transmetre credibilitat. Moltes vegades les propostes d'inserció que s'ofereixen als col·lectius amb dificultats són treballs efímers, mal pagats, que nosaltres, com a tècnics, no acceptaríem mai. Per què insistim que la gent accepti condicions indecents, treballs que no són dignes, treballs que desqualifiquen? I aquí ve l'última reflexió: si ens situem en la lògica de l'individualisme, del buscar-se la

vida, del sobreviure com puguis, estem donant raó a la teoria que el mercat de treball només funciona si es guia pel neodarwinisme sociolaboral. O menges o et menges. O guanyes o perds. No obstant això, l'ètica de la solidaritat, l'ètica de la reciprocitat, incorpora l'esquema que hi ha jocs en el quals tot és suma positiva, tots podem sortir guanyant, si hi ha cooperació de debò. Per això és tan important plasmar que hi ha una primacia dels valors cívics, dels valors solidaris, per sobre dels monetaris i econòmics.

No podem confondre mitjans amb finalitats i, en les polítiques d'inserció, aquesta tergiversació de subordinar el que és secundari i el que és principal, de confondre mitjans i finalitats, està tenint lloc. La gent necessita treballar per realitzar-se, per obtenir renda, però també per saber-se útil i sentir que pertany a una col·lectivitat. Totes les entitats que ens dediquem a la formació i a la inserció tenim aquesta responsabilitat: no fer servir els programes d'inserció com a simple passarel·la al mercat de treball, sinó per a la permanència i la transformació d'aquest mercat de treball.

Celina Whitaker (Projecte SOL, França)

Sóc brasilera, visc a França i treballa en l'associació Sol, i parlaré del seu projecte. El tema d'aquest seminari és el desenvolupament personal i la inserció en el món laboral. Tractaré el tema per l'entrada que tenim actualment a la nostra associació, reflexionarem sobre

**Assistim a
l'enfonsament d'una
societat que girava a
l'entorn del treball i
a la seva substitució
per una atomització
fragmentada de
treball a temps
parcial, per torns...
(Daniel Jover)**

aquest problema i farem aquesta reflexió a partir d'una nova aproximació de la riquesa. Avui, la determinació de la riquesa dintre de la societat es basa totalment sobre les dades econòmiques, és a dir, més precisament sobre les activitats que donen lloc als intercanvis monetaris. Si veiem el nivell d'un país, el PIB, que és l'indicador principal de poder econòmic, i té en compte totes les activitats que hi ha darrere de l'intercanvi monetari. D'una banda, integra tot tipus d'activitats sense tenir en compte el tipus d'activitat que sigui; poden ser destructores socialment o ambientalment parlant, però del moment que donen lloc a les transaccions monetàries són considerades com a generació de riquesa. En aquest sentit, podem dir que una catàstrofe petrolera fa augmentar el PIB, ja que aporta transaccions monetàries degudes a les assegurances, a la reparació de vaixells, a la neteja de la contaminació... En sentit contrari, totes les activitats humanes que no donen transaccions monetàries no es tenen en compte, es considera que no generen riquesa a un país.

Un gran nombre de persones pensa que cal redefinir la noció de riquesa. La riquesa per a nosaltres és el benestar i la inserció social de tothom. Amb aquest nou criteri de riquesa, descobrim que hi ha prou mà d'obra per permetre una vida més digna per a tothom. Prenguem, com a exemple, les dades dels Objectius per al Nou Mil·lenni de les Nacions Unides: només caldrien 50 milions de dòlars més a l'any per resoldre tots els problemes de salut, d'accés a l'aigua potable, d'alimentació i de

**Totes les activitats humanes que no donen transaccions monetàries es considera que no generen riquesa a un país.
(Celina Whitaker)**

medicaments. Observem la campanya de les Nacions Unides de l'eradicació de la pobresa: fins i tot aquesta organització internacional ja confessa que no assoliran el seu objectiu de disminuir a la meitat la pobresa. Però, alhora, es destinen 500 milions de dòlars per a publicitat i el doble per a despeses militars. Tot això indica que les úniques activitats que es comptabilitzen quan es vol reflectir la riquesa d'un país, són les que donen benefici econòmic.

Si disposéssim d'altres indicadors que mostressin altres objectius, seria possible crear una altra economia que anés en una altra direcció.

Però si anem més enllà en la definició de la riquesa, veurem que és d'interès la qüestió monetària, la moneda. Perquè la moneda atreu l'atenció. Perquè la moneda facilita el canvi. És la unitat de fons, que permet comparar i produir objectes diferents, és la unitat que facilita l'intercanvi, que permet el canvi triangular i li hem assignat també la funció de ser una reserva de valor. Dintre d'aquestes funcions de la moneda, el problema és aquesta última. A partir del moment en què la riquesa només comptabilitza en moneda, aquesta passa de ser un mitjà per indicar la riquesa a ser la riquesa en si, a esdevenir l'objectiu principal de l'economia. Així arribem a situacions que superen tota racionalitat. Avui dia, l'economia especulativa mou molts més diners que l'economia real.

Hauríem de reflexionar sobre com podem tornar a crear les condicions d'una societat més pura, les condicions d'una societat que integri el conjunt

dels éssers humans dintre de les relacions socials, i com reformar la moneda perquè recuperi la seva funció de mitjà, és a dir, un mitjà d'intercanvi, un mitjà al servei d'una societat, gràcies a la qual es puguin definir quins són els valors principals.

Existeix un gran nombre d'experiències, que anomenem monedes complementàries, monedes socials o locals que es posen al servei de la gent i del territori i que permeten inserir persones excloses a partir de la seva activitat productiva. Nosaltres hem fet un experiment que s'anomena Sol, que té com a objectiu posar en circulació una moneda complementària que permeti, d'una banda, valorar i dinamitzar una altra economia, una economia preocupada per la producció i les activitats socials i ecològiques i que, alhora, permeti entrar dintre d'un circuit conjunt a totes les persones que avui dia estan fora de la societat, perquè el mitjà d'intercanvi actual és el de la moneda actual.

El projecte té aquests dos objectius: un objectiu d'inserció social i un altre de desbloqueig d'una economia que es preocupi per la utilitat social i ecològica. D'altra banda, és un projecte que intenta basar-se en diferents actors de la societat. És un projecte que agrupa, d'una banda, les empreses d'economia social i solidària, empreses que es preocupen per la inserció de persones. És un projecte que reuneix el conjunt de les associacions que treballen per la inserció al món laboral i les associacions que treballen a escala local per la dinàmica social territorial. És un pro-

jecte que reagrupa el que a França es coneix com a col·lectivitats territorials, que són els poders públics locals. És un projecte que es basa en certes experiències. Nosaltres hem llançat aquest projecte a tres regions de França: la Bretanya, el Nord-Pas-de-Calais i l'illa de França. Hem treballat amb empreses que ja existien, però les hem dirigides cap a una activitat d'utilitat ecològica i social i una economia d'inserció social.

Us dono dues claus perquè pugueu entendre la finalitat del projecte. Primer, les empreses capitalistes clàssiques fan servir tota mena

de mecanismes que permeten fer clients més fidels i que comprin els productes propis. Utilitzen un sistema de bons, de punts, com les companyies aèries, que, quan fas viatges i reuneixes punts, després pots viatjar una mica més o tenir descomptes en grans hotels o en certes empreses de lloguer de cotxes. Per tant, hauriem d'instaurar un sistema semblant, però entre les empreses d'economia social i solidària, de manera que creés clients que fossin fidels i sabessin valorar les compres socials i que alhora permetés tenir a les empreses departaments responsables. La idea és crear una xarxa d'activitats de producció i de serveis que fan activitats que respecten les persones i el medi ambient.

El segon aspecte consisteix a basar-se en totes les experiències d'intercanvi de béns, serveis i coneixements. És a dir, totes les persones que es comprometen amb les activitats col·lectives, preocupades per les activitats d'integració en el món laboral, per afavorir i aju-

**Hi ha moltes experiències, que anomenem monedes complementàries, monedes socials o locals, que permeten inserir persones excloses a partir de la seva activitat productiva.
(Celina Whitaker)**

dar a la integració dintre del circuit econòmic, donar-los un espai i una capacitat de canvi més grans Volem ser intermediaris entre els sistemes d'intercanvi locals, utilitzar aquests sistemes per fer reflexionar sobre l'orientació econòmica global i arribar a reorientar l'activitat econòmica en favor dels éssers humans i del planeta.

* Transcripció d'una parta de la taula rodona celebrada el 18 de juny de 2005 dins les II Jornades d'Economia Solidària, organitzades per la Xarxa d'Economia Solidària (XES) en el marc del Fòrum Social de la Mediterrània